

*Ж. К. Нестеренко,
к. е. н., професор кафедри фінанси і кредит
Є. В. Шелемех,
магістрант групи ФЕУ-150*

Запорізького національного технічного університету, м. Запоріжжя

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МВФ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*J. K. Nesterenko,
Candidate of Economic Science, professor of finance and credit
E. V. Shelemeh,
mahistrant group FEU-150
Zaporizhzhya National Technical University, Zaporizhzhya*

COOPERATION WITH IMF UKRAINE: STATE AND PROSPECTS

У статті проаналізована доцільність співпраці України з міжнародним валютним фондом. Розглянута хронологія відносин країни з МВФ та визначено цільове призначення кредитних надходжень за кожним періодом. Розглянуті наслідки цієї співпраці та надано пропозиції щодо їх розвитку.

In the article the analysed expediency of collaboration of Ukraine is with an international monetary fund. Considered chronology of relations of country from IMF and the having a special purpose setting of credit receivables is certain after every period. Considered consequences of this collaboration and suggestions are given in relation to their development.

Ключові слова: міжнародний валютний фонд (МВФ), хронологія, міжнародне кредитування, державний борг.

Keywords: international monetary fund (IMF), chronology, international crediting, national debt.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний стан розвитку України пов'язаний зі значними викликами зовнішнього та внутрішнього характеру. Результатом фінансово-економічної кризи стали проблеми платіжного балансу, зниження ВВП, девальвація національної валюти, значне скорочення сировинних доходів, стрімке падіння індексу промислового розвитку, зростання інфляції, масове безробіття, відсутність соціальних гарантій, крах банківської сфери, скорочення можливостей доходів регіонів. Все це посилено політичною нестабільністю в зв'язку з тимчасовою втратою контролю над частиною території країни у поєднанні з різким зростанням витрат бюджету, детермінованим необхідністю збільшення фінансування оборони країни.

Україна з метою уникнення дефолту звернулася по допомогу до міжнародних фінансових організацій, зокрема міжнародного валютного фонду (МВФ). Залучення коштів від МВФ має неоднозначний вплив як на економіку так і на політичний стан країни, що спонукає до дискусії науковців, експертів та громадськість щодо необхідності співпраці з МВФ, її оцінки та подальшого поглиблення відносин.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питаннями взаємодії та співпраці України з міжнародним валютним фондом займалися вітчизняні науковці: Андрійчук В., Балік, І., Білорус І., Димчин М., Гришина Л., Карась П., Колосова В., Мозговий О. та іноземні вчені: Л.Ерхард, Л. Бальцерович, Дж. Вільямсон, Р.Мандела, А. Зіденберг, Т. Кілік та ін.

Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених співробітництву України з МВФ необхідність подальшого вивчення, аналізу, систематизації подій, з метою визначення найраціональніших шляхів розвитку співпраці нашої країни з МВФ є очевидною.

Постановка завдання. Дослідити сучасний стан та особливості співпраці України з міжнародним валютним фондом, спрямованої на досягнення макроекономічної стабілізації в країні, виявити основні проблеми і перспективи співробітництва.

Виклад основного матеріалу дослідження.

МВФ є спеціалізованою установою ООН із дуже широкою автономією. Фонд було засновано у 1945 році для сприяння монетарному співробітництву та торгівлі, забезпечення фінансового зростання та збільшення зайнятості населення.

Для кожної держави -члена МВФ встановлюється квота, в спеціальних правах запозичення (СПЗ) та визначається сума квоти - це внесок України як члена МВФ. Величина квоти залежить від економічного розвитку країни і визначається Радою директорів МВФ. Квота визначає для країни-члена кількість голосів у МВФ, ліміти доступу до фінансових ресурсів МВФ та частку в розподілі СПЗ – одиниці виміру обліку МВФ [1].

Україна є членом МВФ із 1992 року. Ставши членом МВФ, Україна водночас увійшла до структури Світового банку, їй виділено квоту в 10 678 акцій на загальну суму в 1,3 млрд дол. США. Валютну готівку за членство України в банку на суму 7,9 млн дол. США внесли Нідерланди, що є країною-опікуном нашої держави у цій банківській структурі [2].

Наразі МВФ є одним із головних фінансових партнерів України. Починаючи з 1994 р. Україна отримує від МВФ кредити Stand-by, частина цих коштів була направлена на фінансування дефіциту платіжного та торговельного балансів, а також поповнення золотовалютних резервів країни [3].

Основними цілями співробітництва з МВФ є стабілізація української фінансової системи, проведення структурних реформ та створення підґрунтя для сталого економічного зростання.

Фонд допомагає Україні поновити свою фінансову спроможність, підказуючи, як найбільш ефективно впроваджувати програму реформ.

Також співпраця з Міжнародний валютним фондом на сучасному етапі відкриває можливості для залучення фінансування від інших міжнародних фінансових установ (Світовий банк, ЄБРР, ЄІБ та інші) та урядів інших держав, в тому числі США, ЄС, Німеччини, Канади, Японії тощо. [3].

Розглянемо фінансове становище України в МВФ (табл. 1) [4].

Таблиця 1.
Фінансове становище України в МВФ

1. Членський Статус: Реєстрація: 3 вересня 1992 року		Стаття VII			
2. Рахунок загальних ресурсів		млн.СДР	% квоти		
Квота		1,372.00	100,00		
Валютні авуари МВФ (обмінний курс)		4,075.00	297,02		
Резервний транш. Позиція		0,02	0,00		
3. Департамент СДР		млн.СДР	% розподіл		
Чистий сукупний розподіл		1,309.44	100,00		
Авуари		10,39	0,79		
4. Непогашені покупки і кредити		млн.СДР	% квоти		
Стенд бай		2,703.13	197,02		
5. Останні фінансові домовленості					
	Дата	Закінчення строку	Затверджена кількість	Кількість СДР	
Тип	Організація	Дата	(млн.СДР)	(млн.СДР)	
Стенд бай	28 липня 2010р.	27 грудня 2012р.	10,000.00	2,250.00	
Стенд бай	5 листопада 2008р.	27 липня 2010р.	11,000.00	4,000.00	
Стенд бай	29 березня 2004р.	28 березня 2005р.	411,60	0,00	
6. Прогнозовані виплати до Фонду (млн..СДР, на основі поточного використання ресурсів наявних авуарів у СПЗ)					
Роки	2014	2015	2016	2017	2018
Основний	1,734.38	968,75			
Збори/відсотки	17,70	8,55	1,78	1,57	1,57
Загальний	1,752.07	977,30	1,78	1,57	1,57

Згідно з наведеними даними, у 2014 році виплати України щодо виконання відповідних кредитних зобов'язань становитимуть 1,752.07 млрд SDR. У 2015 році сума виплати буде найменшою за весь період дії договору запозичення і складе 0,98 млрд SDR. [4]

Хронологія відносин України та МВФ представлено в табл.2.

Таблиця 2.

Хронологія відносин України та МВФ

Етапи програми	Транш і цілі програми
1-й етап- 1994-1995 рр.	Програма системної трансформаційної позики на суму 498,7 млн. СПЗ (763.1 млн.дол.США.), метою якої була підтримка платіжного балансу України.
2-й етап- 1995-1998 рр.	Трьох річна програма Stand by, загальна сума кредиту на 1318,2 млн. СПЗ. (1 935 млн. дол. США.), метою цих кредитів була підтримка курсу національної валюти і фінансування дефіциту платіжного балансу України
3-й етап- 1998-2002 рр.	Програма розширеного фінансування (EFF-Extended Fund Facility), яка передбачала надання кредиту обсягом 2,6 млрд. дол. США. У рамках цієї Програми EFF Україна отримала 1.193,0 млн. СПЗ (1.591,0 млн. дол. США.), які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України.
4-й етап- 2002-2008 рр.	співпраця, на безкредитній основі, в рамках річної програми “попереджувальний стенд-бай”, яка надавала можливість отримати від МВФ зарезервованій кредит у сумі, еквівалентній 411,6 млн. СПЗ (30% квоти України), у випадку погіршення ситуації з платіжним балансом або валютними резервами країни. Проте, до кінця березня 2005 року співробітництво стало неможливим у зв'язку з не виконання умов програми. 2005-2008 роки: Співробітництво України з МВФ сконцентровано у сфері технічної допомоги.
5-й етап- 2008–2013рр.	Нова дворічна програма співробітництва Stand by загальним обсягом в 802% від квоти України в МВФ, або 11 млрд. СПЗ (приблизно 16,4 млрд. дол. США). 3 млрд. СПЗ були в терміновому порядку зараховані до золотовалютних резервів Національного банку України.
6-й етап- 2014-2015рр.	Нова позика Stand by обсягом 16,5 млрд. дол. США (10,976 млрд. СПЗ). В рамках цієї програми Україна отримала два транші обсягом 3 млрд. дол. США (2,058 млрд. СПЗ) та 1,3 млрд. дол. США (914,7 млн. СПЗ), але влітку 2014 року макроекономічні показники, було значно відкореговано через розгортання в Україні масштабної економічної кризи. 11 березня 2015 року МВФ ухвалив заміну програми Stand by на нову, чотирирічну програму «Механізм Розширеного Фінансування» (Extended Fund Facility). Перший транш обсягом 5 млрд. дол. США за новою програмою було отримано одразу після її ухвалення. Надання другого траншу обсягом 1,7 млрд. дол. США (що було повністю спрямовано на поповнення резервів Національного банку) було ухвалено Радою директорів МВФ 31 липня 2015 року.

Джерело: складено авторами на основі [3]

Аналізуючи табл.2, слід відмітити, що співробітництво між Україною і МВФ включає як надання технічної допомоги так і запозичень за різними програмами співробітництва.

На сьогодні, Україна перебуває на 6 етапі співробітництва. Розглянемо його більш детально.

Наприкінці квітня 2014 року Фонд підписав дворічну програму stand-by кредитування України на суму 17,01 млрд дол. У минулому році Україна отримала 4,61 млрд дол. кредитів від МВФ [5]. Проте цю програму було переглянуто внаслідок погіршення макроекономічної стабільності країни. У кінці 2014 року Україна мала гірший кредитний рейтинг у світі після Аргентини. Це передбачало дефолт найближчими місяцями у разі неотримання країною фінансової допомоги. 11 квітня 2015 року кредитний рейтинг України знаходився на тому ж рівні, а намір уряду реструктуризувати комерційних боргів в іноземній валюті був рівноцінним дефолту. 28 серпня аналітики вважали, що дефолт по заборгованості уряду України в іноземній валюті практично неминучий, а 29 вересня кредитний рейтинг України був понижений до "вибіркового дефолту". 19 жовтня, в результаті завершення переговорів уряду України з кредиторами по реструктуризації боргів, рейтинг країни був підвищений до В-/В, що в короткостроковій перспективі означає знаходження України поза зоною ризику[6].

11 березня 2014р. рада директорів МВФ схвалила питання про збільшення фінансування України, без якого державі загрожує банкрутство Нова чотирирічна програма з розширеним кредитуванням (Extended Fund Facility, EFF) повинна прийти на зміну існуючій «stand by» (була прийнята на період 2014 - 2016 рр.). EFF - об'ємніша і довготриваліша, ніж її попередниця. Замість двох років, термін кредитування зростає до чотирьох, повернення кредитних коштів збільшено майже в два рази (до 10 років).

Україна зможе розраховувати на залучення 40\$ млрд. з різних джерел. Частка Міжнародного валютного фонду в цієї допомоги становитиме 12,35 млрд SDR (17,516 млрд доларів). Програма розширеного фінансування EFF передбачає виділення МВФ Україні в 2015 році після першого траншу в 5 млрд доларів ще трьох траншів по SDR1,182 млрд (близько 1,63 млрд доларів за поточним курсом). У наступні три роки планується виділяти по чотири транші щорічно розміром SDR437,975 млн (близько 620-630 млн доларів) [7]

Аналізуючи документи про співпрацю з МВФ (Лист про наміри до Міжнародного валютного фонду, Меморандум про економічну та фінансову політику, Технічний меморандум про взаєморозуміння з МВФ сформулюємо основні положення [8]:

- відновлення стабільності та довіри у фінансовому секторі шляхом стабілізації банківської системи через виважене надання Національним банком ліквідності під забезпечення заставою і пильний моніторинг стану ліквідності банків; зміцнення регуляторної та наглядової бази, оновлення і реалізації стратегії врегулювання банків за рахунок скорочення обсягів кредитування пов'язаних осіб; рекапіталізації та врегулювання банків; посилення системи корпоративного управління і фінансових показників у ФГВФО та державних банках; (поліпшення існуючої системи для вирішення;

- запровадження ефективної грошово-кредитної політики з метою стабілізації гривні, зниження інфляції, наповнення золотовалютних резервів;

- зміцнення державних фінансів та скорочення державних витрат з метою регулювання державного боргу;

- реформування програм соціальної допомоги та забезпечення додаткових коштів на їх фінансування;

- реформування енергетичного сектора, особливо реформа "Нафтогазу" з метою зменшення його дефіциту та запровадження додаткових заходів задля генерування достатніх потоків доходів;

- поглиблення структурних реформ, орієнтовану на докорінну перебудову в сфері державного урядування та боротьбу з корупцією, покращення бізнес-клімату і реформу державних підприємств.

За розрахунками експертів МВФ очікується зменшення реального ВВП на 5,5% через зниження курсу національної валюти, підвищення тарифів на газ і опалення. Прогнозується подальше зростання темпів інфляції, до 27% у 2015 р. Очікується, що зниження валютного курсу та нарощення боргу в 2015 р. призведе до збільшення зовнішнього боргу до 158% ВВП [9]. Останнім часом в питанні українського держборгу відбулися серйозні зміни в гіршу сторону, а нарощування боргу внаслідок отримання кредитів від МВФ лише ускладнить ситуацію. Спостерігається значне випередження розміру зовнішнього боргу у співвідношенні до обсягу міжнародних резервів України. Так, станом на 1 січня 2015 року лише 16,8% зовнішнього боргу покривалося золотовалютними резервами. Відношення зовнішнього боргу до ВВП, згідно з прогнозом МВФ, до кінця поточного року складе 94%. Це значно гірше параметра, рекомендованого Світовим банком, вважається прийнятним для країн, що розвиваються - 60%. Буквально за пару років Україна із "середньозаборгованої" країни, коли співвідношення зовнішнього боргу до ВВП було на рівні 40-45%, перетворилася в "сильнозаборговану" ВВП [5].

Ще один негативним моментом в економіці країни є посилення інфляційного тиску. Згідно з прогнозом МВФ, рівень інфляції в 2015 році складе 27%, що призведе до підвищення цін на основні продукти споживання, зростання вартості послуг ЖКГ, особливо газу і як наслідок зниження реальних доходів населення та ділової активності. Тобто, уряду необхідно зосередитися на перебудові бюджетної політики, насамперед розумне витрачання залучених коштів на розвиток реального сектору економіки.

Таким чином, Україні слід здійснити конкретні кроки, спрямовані на підвищення рівня співпраці у відносинах з Міжнародним валютним фондом з тим, щоб забезпечити реальну можливість продовження кредитної програми та (у разі необхідності) реструктуризації боргу України перед МВФ.

З цією метою необхідно приділити більше уваги не лише виконанню програми економічних дій, узгодженої з МВФ, та забезпеченню її сприйняття державними установами як плану заходів, які потрібні не тільки для отримання кредитів, але й для реального реформування економічної системи країни, для розвитку відносин з МВФ стосовно інших напрямів діяльності цієї міжнародної організації [10].

Висновки та перспективи подальших розробок.

З викладеного матеріалу можемо дійти висновків, що подальша співпраця України з Міжнародним валютним фондом повинна базуватися на проведенні глибоких структурних реформах, а також для покращення внутрішньої та зовнішньої стабільності, послаблення девальвації гривні, покриття дефіциту бюджету. Проте слід враховувати уряду країни, що умови отримання кредитів від МВФ сприяють зниженню рівня життя населення та збільшенню державного боргу, що може призвести до загрози дефолту.

Література.

1. Фурман І.В. Міжнародний валютний фонд в контексті співпраці з Україною: сучасний стан, ризики, перспективи / І.В. Фурман, А.О. Підгірняк, Я.С. Паламар // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – 2013. – №4(81). – С.275-285.

2. Савлук, М.І. Гроші та кредит [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://readbookz.com/book/108/2808.html>.

3. Історія співробітництва України та МВФ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo/mvf>.

4. Цилінська, Я. В Аналіз співробітництва України з МВФ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9247/1/](http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9247/1/).

5. Богдан Данилишин Кредит МВФ – причини і наслідки <http://ua.112.ua/statji/kredyt-mvf-ndash-prychyny-i-naslidky-208024.html>.

6. Как менялся кредитный рейтинг Украины в течение 2015 года? <http://ru.slovovidilo.ua/2015/10/27/infografika/jekonomika/kak-menyalsya-kreditnyj-rejting-ukrainy-v-techenie-2015-goda>.

7. Місія МВФ схвалила перший перегляд програми EFF для України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2015/07/2/549020/>.
8. Україна: Лист про наміри <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=20163929>.
9. О. М. Михайлик, Особливості міжнародного кредитування: МВФ та МБРР Ефективна економіка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3962>.
10. Щодо вдосконалення роботи України з МВФ - МБРР". Аналітична записка <http://www.niss.gov.ua/articles/1601/>

References.

1. Furman, I.V. Pidhirniak, A.O. and Palamar, Ya.S. (2013), "Mizhnarodnyi valiutnyi fond v konteksti spivpratsi z Ukrainoiu: suchasnyi stan, ryzyky, perspektyvy", *Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Seria: Ekonomichni nauky*, vol. 4(81), pp.275-285.
2. Savluk, M.I. "Hroshi ta kredyt", [Online], available at: <http://readbookz.com/book/108/2808.html>.
3. "Istoriia spivrobitnytstva Ukrainy ta MVF", [Online], available at: <http://www.minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobitnictvo/mvf>.
4. Tsylynska, Ya. V "Analiz spivrobitnytstva Ukrainy z MVF", [Online], available at: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9247/1/>.
5. Danylyshyn, B. "Kredyt MVF – prychny i naslidky", [Online], available at: <http://ua.112.ua/statji/kredyt-mvf-ndash-prychyny-i-naslidky-208024.html>.
6. "Kak menjalsja kreditnyj rejting Ukrainy v techenie 2015 goda?", [Online], available at: <http://ru.slovoidilo.ua/2015/10/27/infografika/jekonomika/kak-menyalsya-kreditnyj-rejting-ukrainy-v-techenie-2015-goda>.
7. "Misiia MVF skhvalyla pershyi perehliad prohramy EFF dlia Ukrainy", [Online], available at: <http://www.epravda.com.ua/news/2015/07/2/549020/>.
8. "Ukraina: Lyst pro namiry", [Online], available at: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=20163929>.
9. Mykhailyk, O. M. "Osoblyvosti mizhnarodnoho kredytuvannia: MVF ta MBRR", *Efektivna ekonomika*, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3962>.
10. "Shchodo vdoskonalennia roboty Ukrainy z MVF – MBRR", *Analitichna zapyska*, [Online], available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1601/>

Стаття надійшла до редакції 08.12.2015 р.